

IVICA ĆOSIĆ-BUKVIN, Vrbanja I, Vinkovci 1994., (izd. Privlačica). Str. 1-143; II, Drenovci 1996., (izd. Hrašće). 158 str.

U velikom mnoštvu povijesnih knjiga dvije knjige Ivica Ćosić-Bukvina doista su nešto posebno. On je naime zemljoradnik, rođenjem i životom vezan uz selo Vrbanju na krajnjoj granici Republike Hrvatske, te je o svom selu i njegovim ljudima počeo 1983. objavljivati prve zapise. O Vrbanji, njenoj gotovo 250-godišnjoj prošlosti i njenim ljudima govore ove dvije knjige koje ni u kojem slučaju nisu povijesna publicistika, nego povijesni i etnografski izvor prvog reda. Za razliku od stručnjaka povjesničara koji nema pristup u svaki dom, I. Ćosić-Bukvin je dobio uvid u cjelokupnu dokumentaciju koju je sačuvalo selo koje nikada nije bilo uništeno (osim nekoliko kuća i škole 1943.), a zahvaljujući suradnji s povjesničarom Zlatkom Vircom iz vinkovačkog arhiva i kustosom iz županijskog muzeja Janjom Juzbašić bila mu je pružena i maksimalna pomoć stručnjaka za područje povijesti i etnologije, pri čemu je Ćosić koristio i biskupijski arhiv u Pečuhu i Povijesni arhiv u Osijeku i materijale Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu.

U prvoj knjizi Ćosić započinje povijest ovog sela na rubu spačvanskih šuma »ab ovo« sve do 1945., a ponegdje gdje želi prikazati nestanak pojedinih uglednih obitelji ovog mjesta ide i dalje. Tek vrijeme Slavonske vojne krajine, zapravo vrijeme od 1752. omogućava Ćosiću da se raspiše, te nam njegovo štivo zornije od bilo koje opće povijesti daje uvid u život stanovnika tog sela koje je 1895. imalo 1845 rimokatolika, 190 pravoslavaca, 32 Židova, 30 evangelista i 6 grkokatolika, odnosno 2103 osobe. Ćosić je obradio sve uobičajene grane povijesnih razmatranja: demografska kretanja, povijest crkve, gospodarstvo, društveni život i drugo. Vrlo su zanimljivi njegovi opisi početaka iskorištavanja krajiških hrastovih šuma u okolici Vrbanje u drugoj polovici 19. stoljeća, što je naglo uvećalo broj stanovnika sela, osobito trgovaca i obrtnika te radnika, koji su nestali nakon što su hrastici posječeni. U Vrbanji su se eksploatacijom drva bavile firme Krafft i Tukor iz Pešte, Societe d'importation de Chene iz okolice Pariza, te Josefa Bačoka, i oko 1890. proizvodilo se godišnje oko 25.000.000 komada francuskih dužica, pa je izgrađena i šumska pruga, a od 1882. postoji i bolnica šumskih radnika s dva liječnika. U 1886. je otvorena i pruga Vinkovci – Gunja. Popis starosjedilačkih zadruga, načinjen 24. kolovoza 1870. od graničara Mije Nikoljačića i Ive Ćosića, tadašnjih seoskih starješina, radi određivanja drvnog deputata starosjediocima, iskazuje 128 očuvanih i deset već izdijeljenih kućnih zadruga, donoseći dosta podataka o pravoužitnicima, što je vrlo značajno radi usporedbe s kasnije doseljenim obiteljima iz drugih krajeva, jer je 1913. bilo 280 kuća starosjedilaca i 250 kuća doseljenika, te oko 20 kuća Roma. U ovom bogatom selu nalaze svoj odraz sva politička zbivanja u zemlji, te i ovdje dolazi do stranačke polarizacije koja je tako sudbonosna za naše prostore.

Već u prvoj knjizi Ćosić je započeo pisati kroniku pojedinih obitelji, među kojima se navode i književnica Mara Gamiršek-Švel i šumarski savjetnik i povjesničar Mato Medvedović, koji se bavio poviješću Vinkovaca. U drugoj knjizi obrađuju se obitelji koje su živjele u Vrbanji do 1913. godine. Iskoristivši vrlo umješno sve izvore, i pisane i usmene i materijalne do kojih je mogao doći, Ćosić je dao vrijedne opise cjelokupnog života zadruga kao organiziranih obitelji, ali i pojedinaca, dokumentirajući sve to objavljivanjem slikovnog materijala raznih vrsta. Iz Ćosićeve dokumentacije proizlazi da su mnoge obitelji ne samo izumrle, nego iselile i nepovratno nestale za Vrbanju, a osobito najbogatiji kao što su bili Švelovi, Gašparčevi i Gamiršekovi. Opisujući zanimljive detalje o životu pojedinih obitelji i ljudi, Ćosić nam je omogućio sagledavanje cjeline, te savjetujem svakom povjesničaru sela da pročita ove dvije knjige.

Mira Kolar-Dimitrijević